

О.О. СИЛКІН

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

**ЗМІСТ ТЕРМІНУ «ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ» І
ТЕХНОЛОГІЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЦИХ ЯКОСТЕЙ ДЛЯ ОКРЕМОГО ФАХІВЦЯ**

Стаття присвячена визначенню змісту поняття «професійно значущі якості особистості». Пропонується технологія визначення професійно значущих якостей фахівця з урахуванням особливостей кожного напрямку діяльності людини на своєму робочому місці.

Ключові слова: професійно значущі якості, індивідуальні якості, типи професій.

Постановка проблеми. Підготовка висококваліфікованого фахівця є головним завданням вищої школи. У загальній схемі особистості фахівця професійні якості займають одне з провідних місць, тому визначенню цієї дефініції в останній час науковці приділяють багато уваги.

Термін «професійно значущі якості» в науковій літературі трактується неоднозначно. Навіть на сьогодні вчені не мають одностайної думки щодо визначення цього поняття. З різних позицій професійно значущі якості особистості досліджували В. Сластьонін, Е. Зеєр, Н. Тализіна, О. Мудрик, В. Шадріков, М. Вачевський, С. Рубінштейн, І. Якиманська, Ф. Русинов та ін.

Метою статті є спроба визначення сутності поняття «професійно значущі якості особистості», зробити огляд трактування цієї дефініції у психолого-педагогічній літературі й визначити технології для виявлення цих якостей для окремого фахівця.

Виклад основного матеріалу. Щоб зрозуміти сутність терміну «професійно значущі якості» розглянемо ключові моменти цього поняття.

Дослідник В.Д. Шадріков під професійно значущими якостями розуміє індивідуальні якості суб'єкта діяльності, які впливають на ефективність цієї діяльності й успішність її виконання. Згідно із думкою С. Батишева, професійно значущі якості – це ті якості, які дозволяють людині найбільш ефективно реалізувати себе у конкретних видах трудової діяльності. А. Каганов визначає професійно важливі якості, як атрибути особистості, які покликані забезпечити її успішний трудовий старт і високі виробничі показники.

Вчені сьогодення не можуть дійти одностайності у визначенні цього терміна. Я. Корякіна визначає професійно значущі якості як ознаки особистості, які пред'являються суспільством до фахівців тієї чи іншої професії, що впливають на успішність професійної діяльності, надають можливість розвитку творчого потенціалу, професійної самостійності, дозволяють ефективно реалізувати себе у професії. Професійно важливі якості, за І. Алексеевою, – це індивідуальні властивості суб'єкта діяльності, які необхідні і достатні для реалізації цієї діяльності на нормативно заданому рівні [1]. В. Дружинін робить висновок про те, що професійно значущі якості – це будь-які якості суб'єкта, які задіяні в процесі діяльності і забезпечують ефективність її виконання за параметрами продуктивності, якості праці і надійності. На думку Є. Ільїна професійно значущі якості – це такі функціональні якості і особистісні особливості людини, які сприяють успішному виконанню даної професійної діяльності. За О. Шушеріною професійно значущі якості студента як майбутнього фахівця – це ті якості, які пред'являються сучасним суспільством до фахівців даної професії, впливають на успішність навчальної діяльності студента, дають йому можливість найбільш ефективно реалізувати себе і розвиток яких забезпечує у подальшому високу якість його професійної діяльності [2].

Перш ніж спробувати визначити термін «професійно значущі якості», розглянемо це поняття, звернувшись до тлумачень «Великого енциклопедичного словника» [3]. Згідно з ним, поняття «професія» трактується як трудова діяльність, що потребує певної підготовки і є зазвичай джерелом існування. Поняття «значення», за одним із визначень – це важливість;

значимість; роль предмета, явища, дії в діяльності людини. Термін «якості особистості», за педагогічним словником – це сукупність усіх соціально й біологічно обумовлених компонентів особистості, які зумовлюють її стійку поведінку в соціальному та природному середовищі [4]. Ґрунтуючись на даних визначеннях, спробуємо дати визначення поняття «професійно значущі якості». Згідно наших переконань професійно значущі якості – це сукупність соціально і біологічно обумовлених компонентів особистості, які дозволяють успішно виконувати певний вид трудової діяльності.

Але дане визначення не може у повному обсязі висвітлити значення цього терміну, адже при його формулюванні важливо враховувати не просто суму якостей, а їх певну послідовність, складову та різноманітні поєднання, в яких можливий нерівномірний розвиток окремих компонентів і їх прояв у конкретній професійній діяльності. Професійно значущі якості є однією із можливих передумов професійної придатності, що характеризує певні здібності і складає їх структуру; вони є передумовою професійної діяльності а, з іншого боку, професійно значущі якості самі удосконалюються, шліфуються в ході діяльності.

Різні сфери трудової діяльності потребують різноманітних поєднань професійно важливих якостей, тому розглянемо їх, виходячи з типів професій, які запропонував Є. Климов і які систематизували у своїй роботі Л. Шеховцова та Є. Тютюнник. Для професій типу «людина – людина» визначені такі професійно значущі якості:

- доброзичливість, такт;
- товариськість;
- емоційна стійкість;
- самовладання, витримка;
- чуйність, співпереживання (емпатія);
- самостійність;
- домінантність;
- організаторські здібності;
- соціальний інтелект;
- чистота, чіткість, виразність мови;
- експресія особи і поведінки;
- наполегливість.

Для професій типу «людина – техніка» необхідні такі професійно важливі якості:

- технічне і образне мислення;
- просторові уявлення;
- концентрація і переключення уваги;
- образна пам'ять;
- швидкість реакції;
- координація рухів;
- фізична витривалість;

Для професій типу «людина – знакова система» характерні інші професійно важливі якості іншого спрямування:

- вербальне мислення;
- вербальна пам'ять;
- акуратність;
- концентрація, стійкість і розподіл уваги;
- ретельність.

Для професій типу «людина – художній образ» бажані:

- образне мислення;
- образна пам'ять;
- просторові уявлення;
- координація рухів;

- м'язово-кінестетична чутливість;
- енергетична зарядженість;
- акуратність.

Професійно значущі якості для професій типу «людина – природа» практично не вивчені [5].

Усі ці описи професійно важливих якостей дуже приблизні і багато в чому не відображають специфіку деяких видів діяльності. Адже професійно значущі якості одного й того ж фахівця у різних організаціях можуть бути різними або навіть зовсім протилежними. Тому перелік необхідних професійно важливих якостей необхідно розробляти з урахуванням особливостей кожної окремо взятої організації і кожної посади, відповідно до специфіки діяльності й корпоративної культури компанії. Для цього пропонуємо використовувати таку технологію.

Етап 1. Аналіз діяльності спеціаліста. На цьому етапі визначають основні функції й операції, які виконує працівник.

Етап 2. Аналіз критичних моментів. Після того як будуть визначені ключові особливості діяльності, слід провести аналіз критичних моментів. Для цього необхідно передбачити якомога більше складних робочих ситуацій, з якими щоденно має справу фахівець.

Етап 3. Складання переліку професійно значущих якостей. На основі отриманих даних потрібно визначити якості, які знадобляться співробітнику для успішного виконання завдань на заданій посаді. Слід визначити ці якості щодо кожної конкретної функції і кожної критичної ситуації.

На цьому етапі слід ретельно проаналізувати складений перелік професійно значущих якостей і відсіяти близькі за значенням якості, об'єднати схожі за характеристиками.

Етап 4. Визначення вагового коефіцієнта кожної професійно важливої якості. На цьому етапі проводять ранжирування якостей за ступенем значущості. Ранжирування слід проводити від найменш значущої якості до найбільш значущої, тобто найважливіша якість повинна мати вищий ранг. У підсумку 10-15 якостей, які отримали найвищий ранг, і є професійно значущими.

Саме ця технологія виявлення професійно значущих якостей працівника, на нашу думку, є найбільш змістовною і повною.

Таким чином, під професійно значущими якостями ми розуміємо сукупність якостей особистості, які визначають успішне виконання фахівцем своїх посадових обов'язків. При чому вони в ієрархії професійно важливих якостей мають визначену послідовність залежно від їх значущості для певного виду діяльності.

Висновки. У даній роботі ми спробували дати визначення поняттю «професійно значущі якості», виявити найбільш характерні якості для професій різних типів, та показати технологію виявлення цих якостей. У подальшому, використовуючи вищенаведену технологію, плануємо визначити професійно значущі якості для інженера-програміста.

Література:

- 1.Алексеева И.Ю. Диагностика профессионально важных качеств / Алексеева И.Ю., Батаршев А.В., Майорова Е.В. – СПб : Питер, 2007. – 192с.
- 2.Шушерина О.А. Ответственность профессионально значимое качество будущего специалиста (педагогический аспект): Монография / О.А. Шушерина – Красноярск : СибГТУ, 2002. – 186 с.
- 3.Большой энциклопедический словарь. – М. : АСТ, 2005. – 1247 с.
- 4.Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю. Педагогический словарь: Для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров – М. : Академия, 2003. – 176 с.
- 5.Климов Е.А. Пути в профессионализм (Психологический взгляд): Учебное пособие / Е.А.Климов – М. : Московский психолого-социальный институт : Флинта, 2003. – 320 с.

Надійшла до редколегії 21.02.2011

Сылкин А.А. Содержание термина «профессионально значащие качества личности» и технология определения этих качеств для отдельного специалиста

Статья посвящена определению содержания понятия «профессионально значимые качества личности». Предлагается технология определения профессионально значимых качеств специалиста с учетом особенностей каждого направления деятельности человека на своем рабочем месте.

Ключевые слова: профессионально значимые качества, индивидуальные качества, типы профессий.

Sylkin O.O. Maintenance of term «professionally meaning qualities of the person» and technology of definition of these qualities for the separate expert

Article is devoted definition of the maintenance concept «professionally significant qualities of the person». The technology of definition of professionally significant qualities of the expert taking into account features of each line of activity of the person on the workplace is offered.

Key words: professionally significant qualities, individual qualities, types of trades.